

هونەری نووسینی دراما

«دانا عەلی سەعید»

بەر لەوهی لە دەرگای ئەم جۆره بابەت و لیکۆلێنه‌وانه بدری، پرسپاریکی پنیویست و گرنگ خۆی قووت دەکاتەوه.. ئایا رینساو دەستوریکێ تایبەتی چەسپاوه‌یه بۆ نووسینی دەقی شانۆیی؟ لەوه‌لامدا دەلێین: بێ‌گومان نەخێر.. چونکه هیچ رینساو دەستوریکێ چەسپاوه‌یه بۆ نووسینی شانۆیی‌یه‌کی سەرکەوتوو. «دەقی شانۆیی» دامەزراندن و هەلسانی کۆشکێکی تایبەت نییه که پنیویستی به نه‌خشه‌یه‌کی ئەندازمیی هەبێت. بە‌لکو کردمیه‌کی هونەری داھینەرانه‌یه، هەرۆک و هونەری شیعەر نووسین یان هونەری چیرۆک نووسین یان هەر جۆرێک له هونەرە ئەدەبی‌یه‌کانی دی، که هیچ جۆره قالب و بازنه‌یه‌کی دیاری کراری تایبەت بە‌دهوریا‌ندا نه‌کێشراوه، یاخود هێلێکی راست له بە‌رده‌میا‌ندا درێژ نه‌کراوته‌وه، هەرچی له وهێله‌ تراز، ئیتر سەرکەوتنی به‌ره‌مه ئەدەبی‌یه‌ی یان هونەر‌یه‌که‌ی له‌دهست دەرچو. تارا‌دیه‌کیش ئە‌توانین لێ‌رده‌ا بلێین به پێچه‌وانه‌وه. گە‌لێک جار نووسەر‌ان به‌هۆی ئەو دەرچوون و دەست نیشان کردن و دۆزینه‌وه نوویانه‌وه سەرکەوتووتر بوون له‌وانه‌ی پێش‌خوێان .

بۆ نمونه کاتێک «ئەسخیلیوس» کاراکتەری دوومی له‌سەر شانۆ زیاد کرد، به‌مه هه‌نگاو و گۆرپێکی قه‌به‌تری به‌شانۆی سەر‌ده‌مه‌که‌ی نا.. هه‌روه‌ها «سۆفۆکلیس» به‌کاراکتەری سێهه‌م شوێشێکی نووی به‌رانبەر پێش‌خۆی هه‌لگه‌رسا‌ند. له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا که هیچ بنه‌ماو رینسایه‌کی دیاری‌کراری چەسپاوه‌نییه‌و نووسه‌رانیش له‌ گۆران و جۆله‌یه‌کی به‌رده‌وام دا هه‌ل‌ده‌ سوورین، به‌لام له‌هه‌مان کاتدا پنیویسته له‌سەر هه‌موو نووسه‌ریکی شانۆیی، شاره‌زایی‌یه‌کی ته‌واوی دهر‌باره‌ی بنه‌ما سهر‌مه‌کی‌یه‌کانی هونەری نووسینی شانۆیی هه‌بێ و ئاگاداریت له‌ چۆنیه‌تی و چەندی‌یه‌تی دەرچوونی له‌قالبه‌ چنراوه‌که‌ی نووسینی شانۆیی. که‌واته‌ شاره‌زایی زانستی‌یه‌ سهر‌مه‌تایی‌یه‌که‌ کارێکی پنیویست و حه‌تمی‌یه‌و پابه‌ند نه‌بوون و دەرچوونیش له‌و قالبه‌ دیاری‌کراره‌ سهر‌به‌سته‌ی‌یه‌کی خۆدی‌یه‌ کاتیکیش ده‌لێین

«ئاگاداریبوون له زانستی‌یه‌ سهر‌مه‌تایی‌یه‌که‌ کارێکی پنیویست و حه‌تمی‌یه‌» له‌سەر ئەو بنچینه‌و مه‌به‌سته‌یه‌ که: ئایا نووسه‌ریک چۆن سەرکەوتوو ده‌بێت، ئە‌گەر نه‌زانێ دیالۆگ یان کاراکتەر (یان جۆره‌کانی مل ملانیی شانۆیی یان په‌یژه‌ی دراماتیکی یان... تاد. چی‌یه‌و چۆن مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا ده‌کات؟

بێ‌گومان نووسه‌ریکی سەرکەوتوو نابێت. هه‌ر‌بۆیه‌ رو‌شن‌بیری‌یه‌ گشتی‌یه‌که‌، پالپشتیکێ به‌هیزو رێخۆشکەری توانای داھینەرانه‌ی نووسه‌ر ده‌بێ و ئە‌مه‌یش ده‌سه‌لاتی ره‌سم کردنی بیرو بۆ چوونه‌کانی له‌ قالبیکێ هونەری به‌رزدا ئاسان و فراوان ده‌کات. نووسه‌ری شانۆیی پابه‌ندی پانتایه‌کی دیاری کراری بچکۆله‌یه‌و پنیویستیشه‌ کۆمه‌ڵی رووداوی شوین که‌وتووی کۆمه‌ڵی کاراکتەری زیندوو ره‌سم بکات، له‌ کاتیکێ ئیجگار کورتی ده‌ست نیشان کراودا.. که ئە‌مه‌ خۆی له‌ خۆیدا نووسه‌ر ده‌هاوێته‌ به‌رده‌م تیرامان و سه‌لیقه‌یه‌کی زۆر ووردی هونەری ئە‌وتۆ، که بیروکه‌و بۆ چوونه‌کان، گە‌لێک به‌زحمه‌ت له‌ نیوانی ئەو دیواره‌ تەنگ و باریکانه‌دا بین و برون.

هەر ئەم تیرامان و رو‌چوونه‌ وورده هونەری‌یه‌ش، ده‌ست ره‌نگینی و وه‌ستایه‌تی نووسه‌ریک له‌نووسه‌ریکی دی جیا‌ده‌کات‌وه. واته‌ سه‌لیقه‌ی دارشتنه‌ گشتی‌یه‌که‌و گریدان و پیکه‌وه به‌ستنی بنه‌ما بنچینه‌یی‌یه‌کان، به‌که‌یه‌کی ئیستاتیکی پته‌وی لێک نه‌پچراو له‌نیوان بابته‌و شگ‌لدا پیک ده‌هینی و به‌

هوی تریان ته واو دهکن و سرجهم بهرهمینکی بهر زو نه مر -عخولقینن نه مهیش بی گومان له خورانیات، تاوک و نووسه ر -مزایایی یه کی سهرتاسه ری سه بارهت به میژوو پر نال و گورمه کی هونه ری شانوی کون و نوی نه بیت، له سه ر و -مانه یشه وه پیوستی به وه هیه، زانیای یه کی گشتی -هریاره ی نه فسانه و داستان و که له پوورو زمان و میژوو و -نسته کومه لایه تی و دهرونی یه کان و جوړه کانی مل ملانی سروف و کیشه کانی سهردهم هه بی. به مه بهستی چین و -حسته روی بابهت و کاراکته رو رو داوه پر مل ملانی کانی -مزیندویه تی و توند و تولی، تاوک و نه و به یه که یشتنه موزن و کاریگه ری نیوان ته خته ی شانوو حه شاماتی بینه رانیکی -سته و خوی رو به رو، ساز بکات و پیک بهینی. هه ربویه -نگر بلین: «نوسینی دهقی شانویی» له هه موو به شه کانی تری نه دهب گرانتر و نالوزتره، رهنکه به هه له دا نه چوو بین که واته -لیره وه بگرین به دوا ی نه و بنه ما بنچینه یی یانه دا که نه دهبی -شانویی له بهر ده ما کردوین به گرانترین و نالوزترین به شی -دوب و بزانی نه و نهینی یانه چین که له ناو مخنی دهقی -شانویدا خوی حه شار داوه. بو نه مهیش دهبی یه که مجار -گرینه وه سه ر نه و بنه ما سه ره کی یانه ی که دهقی شانویی پیک -مهینن.. بو که یشتن به م مه به سته یس به پیوستی ده زمانم، سی کوچکه بنه رته ی و نالوزمه کی دهق وهریگرین و شی بکه یینه وه: -

یه کم: دیالوگ «الحوار».

نووم: کاراکتهر «الشخصیه»

سینهم: هونینه وه ی شانویی «الحبکه المسرحیه»

که سه رجه می به شه کانی تری دهق له مان نالون و له مانیشه وه -مردمچن، ناشکرکردن و که یشتنمان به نهینی یه کانی نه م سی -به شه پیکهینه ره بنه رته یی دهقی شانویی، راسته و خو -دمانگه یه نیته قوولایی باسه که مان و له نامانجه گشتی یه که یشمان نزیک دهکاته وه.

یه کم ■ دیالوگ ■

دیالوگ چی یه؟ بو وه لامدانه وه ی نه م پرسیاره، پیوسته سه رته، دیالوگ له کاری درامی داو دیالوگ له ووت و ویزی ناسایی دا، لیکتر بترازینن و جیا بکه ینه وه. چونکه دیالوگ له ژبانی ناساییدا، بازنه یه کی داخراوه یه یوهست نیبه به هیچ جوړه پیندوایستی یه کی هونه ری و فیکری یه وه و وروژاندنی بابه ته کانیش تیکه لاو و شیواوه، که م ووتن و زور بلینی و گواستنه وه ی بی بنچینه ی بابه ته کانیش به شیوه یه کی بچر بچر، باریکی ناسایی وهردهگری. به لام دیالوگ له کاری درامی دا

ماناو وه لامینکی قه به ترو فراوانتر هه لدمگری، که له ژیر کونترولینکی هونه ری هه ستیادا که شه دهکات و دهبزی، نه مهیش به ته وای له ووت و ویزی ناسایی دابر دهکات و جیای دهکاته وه. لیره دا بجزانین نه و کونتروله هونه ری یه هه ستیاره چی یه، که دیالوگ دهخاته ژیر کینی خویه وه؟ دیالوگ دیارترین به شه له کاری درامی داو نزیکترین و باشترین هویه بو ناشکرا کردنی بیروکه ی نووسه رو که یشتنی به گوئی جه ماوهر، هه روها به شیوه یه کی راسته و خو و نا راسته و خو شوین لایه نه کانی کاراکتهر دهکوی و چرکردنه وه و بهر زکردنه وه ی مل ملانی و کیشه ساده و نالوزمه کان له نه ستو دهمگری و سه رجه یه که یه کی: بابه تی ساز دهکات و هه ردو جه مسره هونه ری و فیکری یه که پیک دهگه یه نی. له هه مان کاتدا دیالوگ نه و هیله نه ستور و پته ویه که باره دهرونی و فیکری و کومه لایه تی و میژوی و..

تاد.

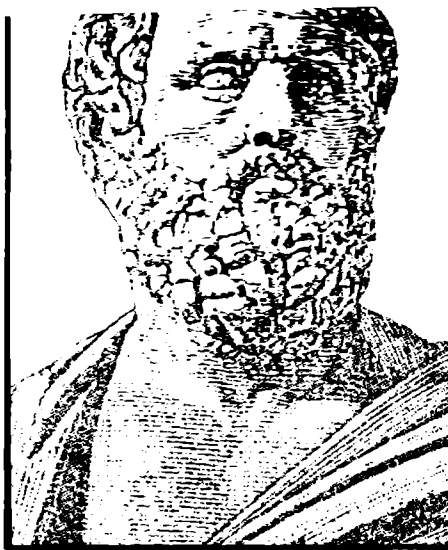
دهگه یه نیته ساته کانی نمایشو، شانوو جه ماوهر له بهر یه کدا کودهکاته وه.

هه موو نه مانه نه و هوکاره گرنگانه ن که ناچارمان دهکن، زور به ووردی و زیرمه کانه له دیالوگ وورد ببینه وه و مامه له ی له که لدا بکه ین. دیالوگی درامی کومه تی خاصیت و نه رکی تاییه تی له که ل پنی خویدا هه لدمگری، که کونترول و سیستمیکی هونه ری زور هه ستیارو بهر ز به ریوه ی دهبات، هه ربویه نووسه ری شانویی دهبی راستگو یانه و هونه ری یانه شوین حالت و دیمه نه شانویی یه کان بکه وی و دیالوگه درامی یه کان دابریژی، بی نه وه ی هیچ جوړه که م و کوری و زوره کاری یه کی پیوه دیاری. واته:

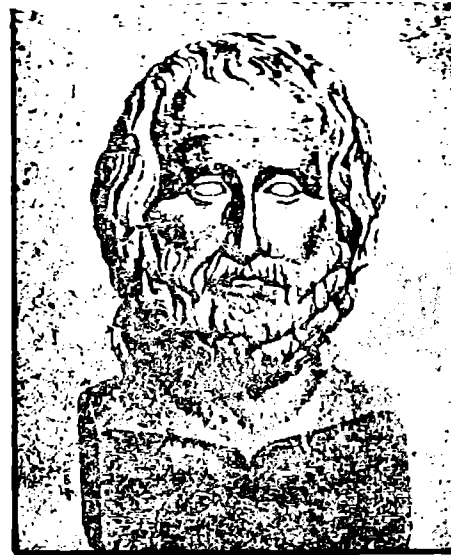
[نه و دیالوگه دهبیته دیالوگیکی درامی، که له ره و تیکی درامی یه وه بیت و ببیته هوی خزمه تیکی درامی دیاری کراو] ^(۱) دیالوگ له کاری درامی دا به پنی کاراکتهر و رو داوه کان به تنه ا دانا ریژری، به لکو به پنی دیمه ن و گوشه وهرگیراه جیا جیا کانی ژبانی کاراکتهر و رو داوه کان وهردهگری و یاری پی دهگری. چونکه دیمه ن و رو داوه کان له دهقی شانویدا، به پیچه وانه ی ژبانی ناساییه وه یه و بازنه داخراومکه شهق دهکات و کومه له بازنه یه کی کراوه ی پیکه وه به سترای پیک دههینی، که یه که نه وی تر ته واو دهکات. هه ربویه دهبی دیالوگ ته و او که ری دیمه نه جیا جیا کان بیت و ببیته به شیکی زیندووی رونانه درامی یه که. نووسه کاتیک وینه ی کومه له کاراکتهر یکه دهکیشی، بو نه وه ی کیشه یه که بکه نه رو داویکی درامی، بی گومان دهست نیشانی چند گوشه یه کی تاییهت و هه لیری دروا دهکات، که هه ر یه کیکیان به شیکی گرنگی رو داوه گشتی یه که دهخاته رو، که واته پیوسته تیکرای شته کان له خزمه تی نه و دیمه نه به ش به شاندا

ارستوفانیس

سوفوکلیس

یورپیدس

دهقه که دا هه به، ئیتر هر وک منالیک دمدوی و بیر دمکاته وه. واتا نه گهر «کاراکته رو دیالوگ» هاوسه ننگ و هاو جووت نه بن، نه وه هر گیز نه و یه که بابته تی و ئیستاتیکی یه دروست ناکات و کاراکته ره کانیش یه راست دهنه ووتار بیژیک و بیرو بو چووز و ویسته کانی نووسه رده بیژن و دملینه وه.

پیویسته دیالوگ نه که هر به تنهها له خزمته تی لایه نه کانی کاراکته ر دابیت، به لکو دهنی له خزمته تی پاش یان دوا لایه نه کانیشدا بیت. به مانایه کی فراوانتر، دهنی له خزمته تی داهاتوی کاراکته رو روودا و کانیشدا بیت. واتا دهنی هموو دیالوگیک، نه رکیکی تاییه ت به جی بگه یه تی و خوی له خویدا، ووزهو هیزیکی فره تر به دهقه که بدات و به شیک له لایه نه کانی کاراکته رو مل ملانی گشتی یه که راپه رینی، هر وک و دکتور «عبدالعزیز حموده» ده لی: [نه و رسته یه نه توانی، شتیک بو به دیار خستنی لایه نه کانی که سینی و په ره سه ندنی و روودا و زیاد بکات، له سه ر شانو به رسته یه کی مردوو دادمنزیت] نکولی له وه ناکری که دیالوگ یه کی که له پیکهینه ره گرنه کانی ئیقاعی شانوی، هر بویه پیویسته نووسه ری شانوی گوی یه کی موسیقی و هه ستیاری وای هه بی، که بزانی چون دیالوگه کانی به پنی ئیقاعه گشتی یه که دادهریژنی، نه مه پیش به شیوه یه که بزانی له کویدا خیرایی و له چ حاله تیکدا راومستان و چون دیالوگی کورت و دریز دادمنی و دهنه لایه نیکي هاو به ش و گرنگی ئیقاعی نمایشه شانوی یه که. هر وه ها شاره زایی و ناگاداریه کی ته وای سه باره ت به چونیته تی دابه ش کردنی دیالوگه کان پی به پنی نمایشی شانوی هه بی، نه مه پیش به مه به سستی ئاسان کردنی کاری دهره نیان و هونه ری یه کانی دی. چونکه نه و دابه ش کردنه هونه ری یه دیالوگ، له لایه که وه رینگه خوشکهری نه کته ره بو زیاتر گوزارشت کردن له واتا شاره وکان و له لایه کی تریشه وه دسه لاتی دهره نیه ره له به رجه سه کردنی نمایشه هونه ری یه که دا فراوانتر دهکات.

دووهم: کاراکته ر «الشخصية»

گومان له وه دانییه که مل ملانیی درامایی، به کیشه ساده و

بن، که سه رجه م کیشه جه وه ری و سه رمکی یه که ده که یه نیته لووتکه و ده مکاته کیشه یه کی درامایی. لیردا نه گهر دیالوگ نه بوو پیکهینه ریکی بنه رته میمه نه شانوی یه کان... بی گومان یه کی له سیفاته بنچینه تی یه کانی خوی وون دهکات و به مه پیش ناچیته خانسه دیالوگی درامایی یه وه. پابه ند نه بوون و خوبه ستنه وه ی نووسه ر، به و چند گوشه مورته هه لیزیردراوه ی که مل ملانی درامایی یه که له نووکه پی وه ده که یه نیته ته وقه سه ر، له یه که یه کی «کاتی» دیاری کراودا... نووسه ر ناچار دهنی، دیالوگ به شیوه یه کی پر مه به ست و جیگر دابریژنی و خوی له هه موو دیالوگیکي که م واتا و لاواز دور بخاته وه که له خزمته تی په ره سه ندنی دیمه ن و کاراکته ره مکاندا نه بیت بی گومان نه مه پیش به شیوه یه که نا که دیمه نه کان کال و کرچ بکات و کاراکته ره کان نادیارو مل ملانیکه پیش نالوزو شاره و بکات به لکو به شیوه یه که دیالوگ له نیوانی نه و گوشه و دیمه نه وه رگیرا وانه دا تیکه ل بی و بتویته وه که یه که یه کی ئیستاتیکی گشتی پیک به نیان و لیکتر جیا نه کرینه وه هر وک و نه و فره شی که چنده ها شیوه ی گول و هیل له سه ر کیتراوه و سه رجه م جوانی یه کی تاییه تی نه و توپان دروست کردوه، که هه ست به هیچ جزه که م و زیاد یه که ناکه ین. بو خولقاندن و گه یشتن به و یه که بابته تی و ئیستاتیکی یه، نه رکیکی قه به ترو قولتر ده چیته نه ستوی نووسه ری شانوی، نه ویش پاش نه وه ی دیالوگ به ته وای دهنیته به شیکي پیکهینه ری دیمه نه شانوی یه که و مل ولانی درامایی یه که، به هه مان شیوه ببیته ته واکه ری کاراکته ره کان و سه رو مر ملکی که سایه تی یه کان خویان بیت. واتا هه ست بکه ین کاراکته ره کان خویان دمدوین و به شه ردین و ناشت دهنه وه. واتا کریکاریک دهنی هر وک و کریکاریک له ئازارمکانی بدوی و نه فسه ریک وک کابرایه کی سه ر بازی بیر بکاته وه. نه که به پیچه وانه وه، هر وک له هه ندی له شانوی یه کوردی یه کاندایته پیش چا، کریکاریک هر وک و فه یله سوفیک یان نه دینیک ئازارمکانی دهره مبری و کابرایه کی خاوه ن کارگه، هر له به ر نه وه ی که سایه تی یه کی سه لبی له

ئونیل

شو

دووم: لایه‌نی سوسیولوژی «کۆمه‌لایه‌تی»

ئەم لایه‌نەیش شینووی گوزهران و چۆنیەتی بەریووە
چوونی ژیانسی و کات و شوین و سەردەم و بارە
کۆمەلایەتی‌یەکانی ئاشکرا دەکات وەک: ناینەکە، ئیشەکە،
ئارەزووەکانی، رەگەزمەکی ئەو چینه‌ی تیایدا دەژی، ناوەندە
کۆمەلایەتی‌یەکە، شینووی فیربوون و رادە‌ی خویندەواری، لە
کویدا دەژی و لەگەڵ کێ. تاد.

سینەم: لایه‌نی سایکولوژی «دەروونی»

ئەمەیش ئارەزووە کەسایەتی‌یەکانی و کەم و کوری‌یە
دەروونی‌یەکانی و ژیانسی سینکی و ئامانجەکانی لەژیا‌نداو
توانای نوێکاری و ئارەزووەکانی و بێرکردنە وەکە و تیکرای بارە
دەروونی‌یەکانی بەدیار دەکات وەک: کۆمەلایەتی بیت یان
گۆشەگیر، تیکۆشەر بیت یان خۆبە دەستەو دە، هەلە‌شە‌بیت
یان هین، جوامیر بیت یان ترسنۆک و... تاد.

دیاری کردن و بەرچەستە‌کردنی ئەم سێ لایه‌نە گرنەگی
کاراکتەر، ئەو تەنها رینگە ساکارو بێ کۆسپە‌یە، کە
کاراکتەرەکان بەزیندوو‌یەتی و سەلامەتی دەگە‌یە‌نیتە
نمایشیکی سەرکە‌وتوو.

چونکە ئەمانە ئەو نیشانە و هە‌لس و کەوت و رە‌وشتە
سەرەکی‌یانەن کە کە‌سێک لە کە‌سێکی دی جیادە‌کە‌نە‌و
تایبە‌تمە‌ندو سە‌ر‌بە‌خۆ ناسراوی دەکات. هەر ئە‌و‌میش
تویژینە‌و هونە‌ری‌یە‌کە لە بە‌ر‌دە‌م ئە‌ک‌تەر و دە‌ر‌هینە‌رو
هونە‌ری‌یە‌کانی تردا ئاسان دەکات.

بە‌لام هە‌ندیک جار نووسەر دوو‌جاری دانان و قووت کردنە‌و‌ی
کاراکتەری زۆر بچکۆ‌لە دە‌بێ و لە‌وانە‌یە هیندە‌ی پێ‌ویستیش
نە‌توانیت بی‌خاتە خزمە‌تی مل ملانی‌کە‌و و بە‌تە‌واویش
لایه‌نە‌کانی دیاری بکات و گۆ‌رانکاری بە‌ر‌دە‌وامە‌کە‌یشی تیا‌دا
ئاشکرا بکات. هەر‌و‌ک کاراکتەری خزمە‌ت‌کاریک یان پاسە‌وانیک

ئالوزمەکانی‌و، بە‌رگری کردن و خستە‌ رووی جو‌ری‌کە لە مل
ملانی‌کانی مرو‌ف.. مل ملانی مرو‌ف لە‌گە‌ڵ خۆیدا بیت، یاخود
لە‌گە‌ڵ بە‌رانبەرە‌کە‌یدا یا لە‌گە‌ڵ هیزە وونە چارە‌نووسی‌یە
قە‌دەرە‌کاندا، یا لە‌گە‌ڵ بیرو‌را کۆمە‌لایەتی و فە‌لسە‌فی‌یە‌کاندا یان
بیرو‌کە‌ هاو‌دژمە‌کاندا بیت.. ئیتر هەر جو‌رە شینووی‌ک لە مل
ملانی‌کان بگ‌ری‌ن، خۆی دە‌چیتە‌ خانە‌ی یە‌کێک لە کیشە‌کانی
ژیان و بێرکردنە‌و‌و دە‌راو‌کە‌ی مرو‌فە‌و‌و سە‌رە‌نجامی بە‌لادا
کە‌وتنی کیشە‌کە‌یش هەر بۆ مرو‌فە‌کە‌یە.

ئاشکرایە کاراکتەری شانۆیی، هە‌لگری سێ‌فاتە
مرو‌فایەتی‌یە‌کانە و دە‌بیتە‌ جا‌ومە‌نیکی شە‌ری مل ملانی
درامایی‌یە‌کە.

کە‌واتە دە‌بێ نووسە‌ری شانۆیی دە‌سە‌لاتیک بێ سنووری
سە‌بارەت بە ئاشکرا کردن و بە‌دیارخستنی سێ‌فاتە ووردو
گە‌ورە‌کانی کاراکتەر هە‌بێ و زۆر بە‌ووردی شو‌ربیتە‌و‌و ناو
تیکرای لایه‌نە پیکه‌ینه‌رە‌کانی و تە‌واوی ئیشارە‌تە‌ وینە‌یی و
فیکری و دە‌روونی‌یە‌کانی بە‌دیار بکات. بۆ ئە‌م بە‌دیار
خستە‌یش پێ‌ویستە‌ نووسە‌ری شانۆیی شارە‌زایی‌یە‌کی
فراوانی دە‌ربارە‌ی هە‌ر سێ لایه‌نە گرنە‌کانی کاراکتەری
شانۆیی هە‌بێ، دۆزینە‌و‌ی ئە‌م سێ لایه‌نە‌یش لە کاراکتەری
شانۆیی‌دا، گە‌یشتنە‌ بە‌گیان و جە‌و‌هە‌ری راستە‌قینە‌ی
کە‌سایەتی‌یە‌کانیان و هەر سێ قو‌نا‌غە‌کانیشیان «ر‌اب‌ردوو،
ئێستا، دا‌هاتوو» ئاشکرا دەکات. ئە‌و سێ لایه‌نە‌یش:

یە‌کە‌م: لایه‌نی فسیولوژی «لە‌شی»

کە‌تیکرای بارە‌ ماددی و هە‌لکە‌وتنە‌ سروشتی‌یە‌کانی
دە‌گری‌تە‌و

و‌ک: نێرە یان مێ، تە‌مە‌نی، درێژی، رە‌نگی پێستی، جوانی و
ناشرینی، لاوازی و قە‌لە‌وی، پاک‌ی و پێسی، نیشانە‌ بۆ
ما‌ومی‌یە‌کانی، نە‌خۆشی‌یە‌کانی، نیشانە‌ دیارە‌کانی و... تاد.

پاره ها گری داره كه، يان هر جورىكى تربيت. ليردا نه مه
 تنه ابرو به تاز كردنى رووداو و كاراكتره كانى دى نيو
 شامه نام كه كه بوونيان پيويسته و نه بوونيشيان كه م و
 كورى يه. لهم حاله دا مه رج نييه نووسه به زوره كارى يه كى
 ددروسته وه شوين لايه نه كاسيان بكه وئى، چونكه نه مه تنه ابرو
 غزه تى حالت و كاراكترو ديمه ن و مل ملانئى گشتى يه كان
 كار دهينرو، ريك دمكه وئى هه ندك جار نه م كاراكتره
 وردانه دهنه بنكه يه كى زيندوى كارى گرى مل ملانئى كه
 هروك له شانويى «ئويدب به پاشايى» دا كاراكتره
 «شون» كه به ديار دهكه وئيت. به پيچه وانه يشه وه،
 خزمه كاره كى شانويى «مالي بووكه شووشه» كه تنه ا
 خزمه تكاره و هيچى دى.

ليردا دهبيت ناگادارى نه وه بين، له به ره وهى مل ملانئى
 درامايى يه كه له ناستيكدا ناوه ستيت و به رده وام له گوران و
 به رز برونه وه دايه، ده بئى كاراكتره يش بئى به پيى نه و گوران و
 جه له يه ههنگاوى خويان بنين و به ره و ژور و به ره و خوار،
 شوين ديمه ن و قوناغ و مل ملانئى و په يژه دراماتيكي يه كه
 دهكون.

كه لئيك جار يش نه م شوين كه وتنه ي كاراكتره به پيى
 گورانكار يه كه له پله درامايى يه كه، ده چينه خزمه تى كردار و
 گرى سهره كى يه كه هى دهف شانويى ده كه و نه وه ندى تر مل
 ملانئيه به زور جرمه كات.

نه كه له عقه شانويى يه جيهانى يه سهره كه و نه وه كان وورد
 مده وه، به ناشنرا نه م جوونو گوران نه ي كاراكتره مان به رجاو
 دهكه وئيت... بوئمموونه. له شانويى «ماى بووكه شووشه»
 نفرد، «يسن ما سهر تا، نورا» نافه متيكي ساويلكو ساده و
 «شاهو پاشمان بپيتر چر بو به وه و نه زبون نه وهى مل ملانئى
 درانايى يه كه «نورا» دهكاته نه واوى تيگه بشتنى فيكرى و
 شووشه ماشنى ته نانه ت دهكاته بريارى خو كوشتن و پاشان كه
 به تارومى حه يقه ت كار ناشنرا دهكاته بريارى چر هيشتر و
 ره فرخردنى ليردو مندال و ماله كه ي دهكاته له ماله كه به دهر
 دهكاته.

هه ره مه ا كاراكتره ي «فامليت» له شانويى - فاملت...
 شكسبير... له سهره متاوه «كومان و دا براوكه ي كوشتنه كه ي
 بووكه سهره ي دهكاته و پاشان به كوشتن كوئايى پي دى.
 يان شانويى «ئويدب به پاشايى» ي - سرفرگليس - سهره متا به
 نه ان و دواى چاره سه ي بلار بوونه وهى كوئيردا دهكاته بئى

دهكاته و به خو كوشتنى «جوگاستا» و چاو هه لكوئين و كوچ
 كردنى «ئويدب» كوئايى پي دى.

بئى گومان ده بئى نه م گورانكارى يه هيچ جوژه به زور تيناخنين و
 دهستكردى يه كى پيوه ديار نه بئى و شيوه يه كى پله و پله و ماقوول
 و دربرى. بو نمونه نه گه ر كاراكتره ريكي خراب به ره و تاوانئى له
 سهره متاوه ههنگاوى هه لهنينا و به وهى هونينه وه درامايى يه كه وه
 نه مانتوانى بگه يه ترويك و كوئايى تاوانه كه، ليردا تنه ا ده
 خورپه ي نزيك بوونه وه له تاوانه كه، يان هه ولدان بو جئى به جئى
 كردنى تاوانه كه، هه مان وا تاو مه به ست دهكه يه نئى و پهنگه له پاي
 گورانكارى يه سهره تاسه رى يه كه دا هيچى له جئى به جئى كردنى
 تاوانه كه كه متر نه بئى.

چرى و تووندو توئى مل ملانئى درامايى يه كه، له و شانويانه دا كه
 پشت به تنه ا پاله وانئى يان دووان دهه ستيت، كه لئيك جار
 هويه كى سهره كى به هيز كردنى كاراكتره پاله وانه كان دهبيت.
 چونكه راگرتز و هاوسه نگ كردنى هه ر دوو هيزه دژ به يه كه كه
 به رانبه ر به يه ك، خوى له خويدا پاله وانه كه يش و مل ملانئى كه ي
 نو انيشيان به هيز دهكاته و دهيكاته پاله وانئى كه نمونه يى.

هه روك به هيزى و فيلبازى و زيره كى [ياگون] له شانويى
 [ئوتيلو] - شكسبيردا، كارمكتره ي [ئوتيلو] دهكاته
 كاراكتره ريكي تراژيدى بيان بليمه تى و هيزه كو مه لايه تى و
 دهسه لانه پيشه ي يه كه ي كاراكتره ي [فانمقام] له شانويى
 [دوئمنى گه ل] يه [هنرئىك نه پسن] دا كاراكتره ي
 [دكته رستوئمان] دهكاته پاله وانئى كه نمونه يى. نه كه هه روك و
 له و به ر باسمان ليو مكرده، كه كريكارئىك تنه ا له به ره وهى
 كاراكتره ريكي ئىجابى يه، هه روك و كابرايه كى روشنبير و زيرك،
 بو شته كان بچئى و هوكانى لئىك بداته وه و كابراى خاوه ن كارگو
 دهسه لاتد اريش تنه ا له به ره وهى كاراكتره ريكي سه لى يه، ئيتر
 هه روك و مضالئى كه نه فام و نه زان بئوى و بربكاته وه. نه و
 شانويى يانه يش كه پشت به تنه ا پاله وانئى كه نابه ستيت و كو مه له
 كاراكتره ريك دهنه كارگيرى سهره كى مل ملانئى كه. نه وا په رويسته
 به توانايه كى به رزه وه كاراكتره ركه كان لئىكتر جيبا بكا ته وه
 به ربه كه يان سيفات و شيوازى تايبه تى خوى بداتنى، به بئى
 نه وهى هيچيان له يه كترى بچن. ياشترين نمونه ي نه م جوژه
 شانويى يانه يش، شانويى «مالي بووكه شووشه» - هنريك
 ده پسن - ه. كه شانويى يه كى كو مه كى يه بوونى هه ربه كئى كان
 له وهى تريان كه متر نييه و سهره جم دهغه خزمه تى مل ملانئى
 گشتى يه درامايى يه كه وه. كاراكتره ي «نورا» ساده و ساكاره و
 هه موو دلسوزى خوشه ويستى يه كى به رانبه ر مئود ماله كانى و
 هاوريكانى هه يه وه هميشه ناماديه، هه مووشئىك له پيناوى

[بیبویسته ناکات نو، سهری شانویی، سهرجه م کاراکتره کانی به شیوه یه کی گوند او ریگ و بیگ بخولفین... بان به آناه کی تر، هه بوو کاراکتره کانی له سهریه ک تهرزو، هه بوو دویس، بان به لکو دهی کاراکتره کانی هه به تیپکی موسیفر بجن، ک هه نامیره دهنگیکی تابه تر دهرده گات که له یه کتری بیوار و باسایش هه بوو بان بیگه ره پارچا موسیفر یه کی بیگه بوو گونجاو و تیک لای به یه کترمان دده نه...]⁽¹⁾

دینیم: «دوینینه، هی شانویی» الحبكة المسلية.

سهبارت به هونینه وهی شانویی، ناانویس ناانین به داندی به یه، لیلی شو دینیه به شاراو، هونری به زور کار یگه ره یه، ده له ناو بخند دهری شانویییدا خوبی به شاراو، بان ده مانایه کی ارانتر، شو دهرزوله گرتسه و سادیار به، که سهریه کی بیدیه به هونری یا فیکری به کی، هقی شانویی بیگه ره سهریه کی به یان له لیری ترا ده افتر ییسه وه، دهری وه گه یه ستر به هونری شو دهرزولیا بالایسه، هه زه به سهریه کی به له به ردهم نووسری شانویییدا خوش دهکات که به هوییه به سهریه کی خات و شوویز و روود او یکساراکتره بو دیالوک و سهریه کی بیگه یه کانی تری دهری شانویی زال دهکات وه هوه ده شو به یه زه هونری به داندازی به بی مه ترسی به یه، که یه کهمین دهکاتو دهگ یه دینه له که شوویکی کانی هونری به که.

دهو دهف شانویی به شو که بوئینه ره که بی لاوز و ویت، او روئانه ده مانایی به که کی کال و کرج و وی انجیف دهی و وه سیستمه کشتن به کی که هه به موو به شو و له کانی دهق، کونده آناه هه وریکان ده خات، له گریژنه دهیار له ده هقی دهکات هه ریویه نه توانین بلین، هونینه وهی شانویی برقی به:

[له قالبی کشتی کردارو هیلل که شه کردنی چیرک... شو هیلله کرد هیری هونری به یه، که له ریگه یه وه کاراکتره تیگرایی بیگه یه ره درامایی به کان، خویان ناشکرا دهکن]⁽²⁾

ماله که یه بکات و ته نانهت سهریاری گری و گرفته که وره کانی ژبانی خوبی، دلنه وایی «لیندا» و «دکتور رانک، دهکات و خه میان پیوه هه لدمگری و له پیناوی میردمه کیشی دا، نامادیه هه پاری رهنج و شه ونخونی بکیشیت، که چی کاراکتره کی «پورفالده» به پیچه وانوه، کابرایه کی خوویسته وه موو شتیک له پیناوی ناومنده کومه لایه تی به که یه دهکات و ته نانهت «نور» یه به چاری بوو که شووشه یه که وه ته ماشا دهکات و تا دهکاته نه وهی له ترسی پیشه و ریزه کومه لایه تی به که یه به رووی «نورا» دا به قیته وه هه موو دلنوسوزی و خوشه ویستی به کی «نورا» مانا بووچ بکات و به تال بکاته وه: هه وه ها کاراکتره کی «گروجستاد» کابرایه کی که وتوووه هه همیشه به دوا ی که م و کوری که سانی ترا دهگری بو دهری له ور یگه یه وه ناواته له دست چوو ده کانی خوبی بگریته وه. هه چی «دکتور رانک» یسه، سهریاری نه خوشی به کوشنده بو ماوه یی به که ی، کابرایه کی رو چایی و عاشقه به هیمنی و بیدنگی خوشه ویستی به کی مه زنی به رانبر «نورا» هه یه و شار دوته وه. خاتور «لیندا» دهری نافرمانیکی خوینده وارو تیگه یه شووه و هه سروسشته کان لیکه ده اته وه به رووی به رهو چارمنوسی و دوار و ژه کانی ژبانی ده چیت.

له کورتاییدا ده بینین، هه کاراکتریک له وی دی جیاوازه و هه ریبه کیان تابه تمهندی به تی خوبی وه گرتوووه سهرجه میش ده چنه خزمهتی بیروکی سهرکی «هنریک نه پس» هه، به رانبر کومه له که یه سهردهم و تیگه یه شته کومه لایه تی به کانی خوبی.

که واته چوئیه تی هر کردنه وهی مل ملانی سهرکی به که، له نه نجایی دارشتنی کاراکتره له یه که نه چوره به هیزمکان، به ترزیکی تووندو توئی سهر به خو، خوبی ده میته یه کی که له گرتگری هه کاره سهرکی به کانی سهرکه وتنی دهقی شانویی. نه وئا «عادل نادی» سهبارت به وه برکتی شو دهنگه خودی به سهر به خو یه کاراکتره دهی:

هونینه و دی شانوی بی کومهل قونانی شوین یه که وتوو، که یه که سهرمتای نهوی ترمو تیکرا دمچینه خزمه تی بهر زکردنه وهی مل ملانیکه و رونانه درامایی یه که پیک دهینن .. نه و په یژه .
درامایی یه ش بریتی یه له :

۱- دیباچه، یان سهرمتای درامای : «التقدیمة الدرامیة أو العرض»

نه و دیمه نه سهرمتایی یه یه، که کات و شوین و روود او مکان ناشکرا دهکات و په یومندی کاراکتهرکان دمخاته روو، له گهل هندیک پیشبینی بو چونه ناو روود اوه گشتی یه که وه. به مهرجی هم سهرمتایه دابر نه بی له دیمه نه کانی داهاتوو.

۲- خالی دهرچوون. «نقطة الانطلاق».

ناشکرا کردن و دست پی کردن سهرمتای روود او و مل ملانی گشتی یه که، واته خالی یه که مین چونه ناوموهی کیشه شانوی یه که.

۳- رووداوی بلندرو: الحدث الصاعد».

نالوزکردنی کیشه و به دیار خستنی چند رووداویکی دی، که له خزمه تی چر کردنه وهی مل ملانی گشتی یه که دا بیت.

۴- دوزینه و مهکان: «الأكتشافات»

دوزینه و مه ناشکرا کردنی نه و جه مسهره کاریگه رانه ی که له روود اوه گشتی یه که کوبوونه ته وه و قه واره ی مل ملانیکه قه به ترو چرتر دهکن.

۵- پیشبینی کردن: «التنبؤ أو التلمیح»

پیشبینی و جوړه نیشارمت کردنیکه بو روودانی کاره ساتیک .. یان به یه کدا چوونیکی درامایی.

۶- گری سازکردن: «التعقید»

چرکردنه وه نالوزکردنی کیشه که و، کوسپ و گری دروست کردن له به ردهم چاره سهری کیشه که دا.

۷- دروست کردنی تامه زرویی: «التشویق»

سازکردنی هندیک رووداوی لومکی ساده و به چیر، شان به شانی گری شانوی یه که و چرکردنه و نالوزکردنی مل ملانیکه، هست و سوزی بینر به رمو قوولایی و بابه ته که راد هکیشی و به مه پیش چیر بی بین لای جه ماور دروست دهکات.

۸- تنگ و جهلمه می درامایی: «الأزمة»

سهرمتای چاو مروان کردنی ته قینه وهی روود اوه کانه و، به یه کدا چوونی کیشه و مل ملانیکه یه و نزیک بوونه و مه له کوتایی ۹- ترویک: «الذروة»

لوتکه ی به یه کدا چوونی روود اوه کانه و خالی کوتایی گه یشتنه به دوا قونان و سرجه می روود او مل ملانیکانی تیادا دمه قینه وه.

۱۰- رووداوی نزمرو: «الحدث الهابط»

کوتایی ته قینه و مه که یه و هاتنه خوارموهی روود اوه کانه و نیتر

تیایدا جه مسهری کوتایی یه که نتر - می و سهرمنجایی به یه کدا چونه که پیش دهرمه که وی. به پی کوتایی جوړی شانوی نامه که، یان به پی ویستی نووسهری شانوی، به مهرجیک هاتنه خوارمومیه کی مهنتقی وهریگری.

۱۱- چاره سهر و کوتایی: «الحل»

دوا چاره سهر و به لادا که وتنی روود اوه کانه و کوتایی پیهنانی شانوی یه که یه و به دیار خستنی سهرمنجایی کیشه کانه (۹).

★ ★ ★

هونینه و مه مل ملانی:

ته نها خالیکی سهره کی که هوش و سوزی بینر ان به ته و او ی و به رده و امی بو شه رشانو رابکیشی «مل ملانی» یه. چونکه هر هم مل ملانی به رده و امه، خالی به رده و امی شوین که وتنی جه ماور بو کاراکتهر روود اوه کانی سهر شانوی دیاری دهکات و وهر دهریگری.

«مل ملانی» کروکی نه و به یه کدا چونه یه، که هونینه وه شانوی یه که ی له سهر ده کیشری و رونانه درامایی یه که ی له سهر هله دمسینری. به هنزی و گرنگی بابه تی مل ملانیکه یه، شیوه ی گشتی دهقه شانوی یه که، له نمایشیکی سهر که وتوودا دمخاته بهر چاوو گونی بینر ان. هر بو یه مل ملانی دست نیشانی شیوه ی هونینه وه که دهکات و به یه کیک له سهره کی ترین ره که زه کانی هونه ری شانوی دادهنری، به مهرجی «مل ملانیکه» کیشه یه کی راومستای بی کردار نه بی و جووله و ووزیه کی شانوی یانه ی تیادا هه بی. هر رومک «دکتور عبدالعزیز حمودة» دهلی: [مل ملانی بربره پشتی بینای دراما نه نوینی، به بی نه و روود اوه که هیچ نرخیکی نییه، یاخود روود او بوونی نییه ..] (۱۰) که واته نه توانین تا راده یه کیش بلین، مل ملانی چه قی ناوهر استی دهقی شانوییمان دداتی و نیتر هه مو هیله هونه ری یه کانی دی له مه وه نالاون و له دهوری هم چه قه سهره کی یه دا کوبوونه ته وه. ته نانه ت کاری هونه ری دهرینه ر و نه کته رو هونه ری یه کانی دی و ته خته ی شانوی، سهرجه م دهچینه وه خزمه تی و شیوه ی خستنه رووی مل ملانیکه و چاره سهر کردنه که ی.

که واته هله بژاردنی جوړو چونیه تی دارشتنی مل ملانی شانوی یه که چ، نیوه ی ته و او ی سهره که وتنه هونه ری یه که ی نووسهری و شانوی مسوگر دهکات .. له بهر گرنگی هم هله بژاردنه سهرمتایی یه کاریگه ره، پیویسته لیردا جوړه کانی چونیه تی دارشتنی مل ملانی شانوی به شیوه یه کی گشتی بخینه روو، مه به ستمان له م شیوه گشتی یه ش نه و مه یه، که هم

حە ئەو شىۋە ھاكەزايى و باوانە يە كە لەبەر دەستماندا بى
بەرو بىلە. لەبەر ئەو ناتوانىن ھىچ قالىنكى ديارى كرا،
حتمى بکەين و نووسەرانى تى بترنجين چونكە لەوانە يە
سوونەيش لە دەرھووى ئەم جورانەدا ھەبى و روويدات.
تەگرتين ئەو جورانەيش.

بەكم: مل ملانىي و مستاو. «صراع ساكن».

حە جورە مل ملانىيە دەگرتەو، كە كيشەكە راووستاوه، بەلام
خەنەكە دەجوروتى بەردەوامە، بەبى ئەوھى بۆ ھىچ مەبەست
بەمانجىك ھەول بەدات.. ئىتر دەبين پالەوان لەم جورە
سويى يانەدا دەگرتى و دەلى و كاردەكات، بەلام بۆ ھىچ خالىكى
بىرى كراو نىيە. بەلكو تەنھا لە پىناوى ئەو كيشەو ھەسرەتە
بەختى بەدایە كە تىايدا ھەلدەسورنى. ئەم جورە كيشە يە زور
سەركەوتو و نىيە و بىنەرانىش بەتەواوى ناتوانى شوينى بکەوى
جىزى ئى و بەرگرتى.

جووم: مل ملانىي بازدمرانه «صراع وايب»

حەمىش ئەو جورە مل ملانىيە دەگرتەو، كە بەبى ھىچ جورە
جىنە يەك كيشەكە لە خالىكەو بۆ خالىكى بەرتر لە خوى
سەركەوتى. واتە ھوكارى كەشەسەندەكە و ونەو ھەمو
تەكان بەرپەكەوتىكى ناومخت لە پلە يەكەو بۆ پلە يەكە بەرز
ھىتەو.

حىيەم: مل ملانىي بلفدورون: «صراع صاعد»

حەمىش لەم جورە مل ملانىيە يانەدا، بە شىۋە يەكە گونجاوى
سەمىقى سەردەكەوتى و بە پىنى باروودوخى دىمەن و كاراكتەرەكان
بە ئاستىكەو بۆ ئاستىكى تر دەگويزرتەو.

جوارم: مل ملانىي بنفادنەرانه. «صراع مرهص»

حەمىيان ئەو جورە مل ملانىيە يە كە بەردەوام بىنەر پىويستى
ھەمىيە، چاودىزى رووداوەكان بکات، بۆ ئەوھى بتوانىت، شوين
كيشەكە بکەوت. چونكە كروك و جەمسەرى كيشەكە ناديارو
ئوزكاوھو چاوەروانى دوزىنەوھو تەقینەوھىيەكى ناديارە.

★ ★ ★

ھەكارھىنانى جورەكانى مل ملانىي و چۆنەتى دارشتنى روتانە
بەمابى يەكە بە پىنى ئەو ھۆننەو پەيزەمى يەكە دەست
چىنانمان كەردو، ناچىتە خانەى ئەو پىروگرامە چەسپاھو، كە
ھوسەزى شانۆيى پەيزە درامابى يەكە لەبەردەمى خويدا
بەبى پلە پلە بەرھەمە ئەدەبى يەكە پىادا سەرخات. بەلكو
ئەم ديارى كەردنە، سروشتى درامابى، واتە بەردەوامى سروشتى

ھونەرەكە خوى ئەو پانتايى يەى داگىر كەردو. كەلىك نووسەرى
شانۆيى، دەنگىكى زور تايبەت و خودى يان بۆ خويان مسوگەر
كرد، بەرادەمەكە دوژمنايەتى يەكى راستەو خويان بەرانبەر پىش
خويان و سەردەمەكەى خوشيان ئاشكرا كەرد. كەچى لەگەل
ئەوھشدا، دەتوانىن بە ئاشكرا ھۆننەو درامابى يەكە لە
تەرزىكى نووى تىروانىنىكى خوكردى ھاوچەرخانەدا، بەھەمان
شىۋە بە بالايى بگرتين، بەبى ئەوھى ھىچ كەلەن و قورتىك
بەرھەمە ئەدەبى يەكەى كالى و كراچ كەردىت. ئىتر ئەگەر ھەر لە
«يوربىدس و ئەسخىليوس» ھو تا «شكسبىر و كورنى و مولير» و
تا دەگاتە «ئەپسن و گوركى و پىخوف و ئونىل و سترنبورگ و
ئەداموف و يونسكو» ئەم بەراوردە و بەرگرتين. دەتوانىن ئەم
راستى يە بە دلنابى يەو بەچەسپىن.

بەلام لەبەر ئەوھى ئەم بەراورد كەردنە مەبەستى بابەتەكەى
ئىستامان نىيە، لىرەدا واز لەم پىوانەو پىوانەكارى يە دەھىنن و
بە كورتەى زور زور كورتى خستە رووى سى كوچكە
بەنەرمتى يەكە دەست ھەلدەگرتين و دەگەرتىنەو سەر شىۋەى
گشتى ھونەرى نووسىنى دەقى شانۆيى.

«ئەرسىتو» لە كتەبەكەيدا «ھونەرى شىعەر» تەنھا دوو يەكەى
ديارى كەردو «رووداو - كات» لەبەر ئەوھىش «شوين» لە
شانۆيى يە گرىكى يەكانى كۇندا ھەر يەك شوين بوو، «ئەرسىتو»
«شوين» ي بە يەكە يەكى سەربەخو دانەناو. بەلام ديارى كەردن
و پىكەو بەستنى ھەرسى يەكەى «كات - شوين - رووداو» لە
دەقىكى شانۆيىدا، پىويستى يەكى دروستەو ھەر ئەو
سى يەكە يەش سنوورى چۆنەتى جورى نمايشى شانۆيى ديارى
دەكات. مەرج نىيە ئەم ئاشكرا كەردنەيش، تىناخنىنىكى دەست
كەردانەى زوق بىت، بەلكو دارشتنە ھونەرى يەكە خوى حوكمى
دەست نىشان كەردنەكە بکات. بە تايبەتى ھەردو يەكەى «كات
و شوين» كە زەمىنەى گشتى نمايشە شانۆيى يەكە كۆ
دەكاتەو ھەروەك و لەو بەرەش باسما لىو كەرد «كاركتەرو
دىالوگ» دەبنە بەشنىك لە پىكەنەرەكانى دىمەنى شانۆيى،
دىمەنى شانۆيش، ئەو گوشە جىاجىايانە يە كە بە پىنى ئەو يەكە
پىكەو بەستراو توندو تۆلەى نىوان «كات و شوين»
و بەرەگرتى، بە مەبەستى خستە رووى مل ملانىي درامابى يەكە،
يان رووداو شانۆيى يەكە.. واتە ھەر سى يەكەى «كات و شوين
و رووداو» ئەبنە سى بنەماى جەوھەرى دىمەنە شانۆيى يەكان و
پاشانىش سەرتاپاي دەقە شانۆيى يەكە بە گشتى.

كاتىكىش ئىمە دەلەين «رووداو» بى گومان مەبەستمان ھەردو

تا رادیهک ئەم روون کردنەوێ سەرپێیە ، ئەرکی یەکەمین
سەرھتای لە خوگر تێت .

پەراویزەکان

- ۱- بۆناتی درامایی - نووسینی : دکتۆر عبدالعزیز حمودە - وەرگێزانی دلاوەر قەرەداغی .
لاپەرە 184 -
- ۲- ھەمان سەرچاوەی پێشوو - لاپەرە 180 -
- ۳- مدخل الى فن كتابة الدراما : تالیف : استاذ عادل النادي نشرو توزيع مؤسسات
«عبدالکريم عبدالله» تونس، الطبعة الأولى «1987» ،
لاپەرە 55 -
- ۴- المدخل الى الفنون المسرحية - تالیف : فرانک م . ھواینج : ترجمة : کامل یوسف
الدکتور رمزي مصطفى - بدرالديب - درینێ خشیبە - محمود السباع / مراجعة / حسن
محمود سعيد خطاب الجمهورية العربية المتحدة وزارة التربية والتعليم / الناشر - دار
المعرفة - قاهرة / 1970 / لاپەرە «177» .
- ۵- مدخل الى فن كتابة الدراما - تالیف الاستاذ عادل النادي نشرو توزيع مؤسسات
«عبدالکريم عبدالله» تونس ، الطبعة الأولى «1987» ، لاپەرە «81»
- ۶- بۆناتی درامایی - نووسینی : دکتۆر عبدالعزیز حمودە - وەرگێزانی دلاوەر قەرەداغی
لاپەرە 137 -
- ۷- ھەمان سەرچاوەی پێشوو . لاپەرە 56 -

سەرچاوەکان

- ۱- مدخل الى فن كتابة الدراما . تالیف : الاستاذ عادل النادي تونس - نشر وتوزيع
مؤسسات «عبدالکريم عبدالله» الطبعة الأولى «1987» .
- ۲- فن المسرحية تالیف - فردب ميليت - جيرالد ايدس بنتل ترجمة : صيدقى خطاب -
مراجعة : الدكتور محمود السمرة دار الثقافة - بيروت - نشره بالاشتراك مع مؤسسة
فرنكلين للطباعة والنشر - بيروت - نيورك - 1966 -
- ۳- بۆناتی درامایی . نووسینی : دکتۆر عبدالعزیز حمودە - وەرگێزانی : دلاوەر قەرەداغی
- الناشر مكتبة لانجلو المصرية - ئەم کتیبە مۆلەتی چاپ کردنی لە سالی 1986 - موه
وهرگرتوه، به لأم تانیستا به چاپ نهگه یشتوه و دست نوسه .
- ۴- المدخل الى الفنون المسرحية تالیف فرانک م ھواینج ترجمة : کامل یوسف - الدكتور
رمزي مصطفى - بدرالديب - درینێ خشیبە محمود السباع / مراجعة : حسن محمود -
سعيد خطاب .
الجمهورية العربية المتحدة وزارة التربية والتعليم الناشر - دارالمعرفة - قاهرة / 1970 /
- ۵- الحياة في الدراما تالیف اريك بنتل ترجمة : جبرا ابراهيم جبرا المكتبة المصرية حميدا
- بيروت - نشر باشتراك مؤسسة فرنكلين للطباعة والنشر بيروت - نيورك - 1968 -
- ۶- فن الشعر - تالیف : ارسطوطاليس . ترجمة : عبدالرحمن بدوي دار الثقافة -
بيروت - لبنان - 1973 - الطبعة الثانية .
- ۷- النقد الأدبي الحديث - تالیف الدكتور محمد غنيمي هلال - دارالعودة - بيروت - 1973 -
- ۸- فن الكاتب المسرحي والمسرح والاذاعة والتلفزيون والسينما، تالیف : روجرم بسفيلد
ترجمة وتقدم : درینێ خشیبە .
الناشر مكتبة نهضة مصر مع مؤسسة فرانكلين للطباعة والنشر - القاهرة نيويورك - 1964 -
- ۹- صناعة المسرحية (دليل الى فن بناء المسرحية والمبادئ الأساسية للدراما .
تالیف : ستوارت كريفش ترجمة : الدكتور عبدالله معتمد الدباغ .
دارالمأمون للترجمة والنشر - وزارة الثقافة والاعلام - بغداد - 1986 -

جۆرەكەى رووداوه، كه هەریەكێکیان کاریگەرى تاییهتی خۆی
هەیه، «رووداوی ساده» كه سەرجهمی ئەو رووداوه ووردانەیه،
كه دیمەنەكان تێو تەسەل دەكەن، و دەبنە پالپشتی مل ملانی
سەرەمكی یەكە . لەگەڵ «رووداوی ئالۆز» كه جەوهەری رووداوه
بنچینهیی یەكە پێك دەهینی و بە شتیوهیهكی سەرئاپاگیر نمایشه
شانوویی یەكە دەگرتێهوه، كهواته ئەتوانین بڵین: [رووداوی
درامایی بریتیه، له جوولەى ناوهوی رووداوهكان، یان جوولەى
ناوهوی ئەوهی بینەر به چاوه گۆی دواى دهكەوێ، ئەنجامی
كووتایی جوولەكەیش، له كووتایی نمایشهكەدا یە . . .] (۷) له كووتاییدا
نكۆلی له وه ناکرێ، كه ئەگەر كه سێك شاعیر نه بێ هەزاران
کتیبی شەعریش ئەم دیو و ئەو دیو بکات، نابیتە شاعیر. ئەمەیش
دووباره کردنەوهی هەمان رای وهك «روگرم بسفیلد» و «روبرت
ئیس گرین» و «تشارلس مورگان» و «دکتۆر ئیبراهیم حماده» و
«دکتۆر رشاد رشدی» و «دکتۆر عبدالعزیز حموده» و «عادل
نادی» و كهسانی تری وهك ئەوان، كه له بواری هونەری
شانو نووسیندا، رهنج و هەولێکی گەورەیان دیاره . . . كه هەرگیز
ئەم جۆره لیکۆلینهوانه كه سێك ناکاته نووسەریکی شانوویی،
یاخود رینمایی کردنیکی ماتماتیکی نییه، كه سێك لیوهی فیربیت
و بییتە كەله نووسەریکی سەرکهوتوو. بەلكو تەنها پالپشتی ئەو
تواناو هەستە هونەری یە بەرزیه كه به هەرچی وشه هەیه
پیناسه ناکرێ. تەنانەت «هونەری شیعەر» كهی «ئەرستۆ» كه
یەكەمین هەولە لەم بوارهدا، راوسەرنج و پێشبینی یەكانی
بلیمه تێکی وهك «ئەرستۆ» ییش، تەنها دووباره کردنەوهی
ئەو داھێنانە مەزنە یە كه هەرسێ شاعیره مەزنە كهی گریکی كۆن
«یوربیدس و ئەسخیلیۆس و سوفوكلیس» بە دەستیان هیناوه،
سەبارەت بە تراژیدیاو هونەرە بەرزو ئالۆزە كهی «دەقی
شانوویی» یاخود هیچ راسته و پرگالێك نه بووه، كه سێکی وهك
«شكسپیر» ی کردبیتە خاوهی ئەو شاکاره مەزنانە ی، كه تا
ئێستایش جیگای تیرامان و لیکۆز : وهی زیاترو نووی یە . .

ئەمەیش دانیابووێه له و سەروشتی هونەری شانوویی و
هەستی هونەرە تەندەبو داھێنەرانی نووسەرانی شانوویی،
خۆیان ئەم یاساو ریسایانەیان هیناوتە گۆرێ، ئەك بە
پێچەوانەوه، ئەوانە ی پەپرەوی یاساو ریسایەکی تاییهتیان
کردبێ .
بە هەر حال لێردا بەم یاسە کورتە، کووتایی بە «هونەری نووسینی
دراما» دەهینن، هەرچەندە گەلێك خاسیەت و رەگەزی
جەوهەری گرنگمان پشت گۆی خستوووه تەنانەت
ئیشارەتیشمان بو نەکردوو، لەگەڵ ئەو هیشدا ئومیدەوارین ،